

Projectplan

Pilot Warmtekeuze Culemborg

Uitvoeringsplan 2018 tot juni 2019

1 Inleiding

Een groot deel van de warmtevoorziening (verwarming en warm tapwater) in Culemborg (huishoudens en bedrijven) vindt plaats door de verbranding van aardgas. Op de langere termijn (>20 jaar) zal aardgas om meerdere redenen deze rol niet behouden.

- Aardgas is een fossiele brandstof waarvan de verbranding bijdraagt aan de toename van het CO₂-gehalte in de atmosfeer, wat een bijdrage levert aan de mondiale klimaatverandering;
- Hoewel aardgas nog ruimschoots voorradig is, is deze brandstof uiteindelijk niet onuitputtelijk.
- De grootschalige aardgaswinning in Nederland staat ter discussie (aardbevingsgevoeligheid Groningen) en de import van aardgas uit bijvoorbeeld het Midden-Oosten of Rusland is mede afhankelijk van geopolitieke ontwikkelingen.

Op initiatief van energiebedrijf Thermo Bello BV en Alliander Duurzame Gebieds Ontwikkeling (DGO) (dochteronderneming van het netbeheerder Alliander) is een voorstel voor een project ontwikkeld om deze transitie gestalte te geven in Culemborg. Wanneer aardgas verdwijnt als bron voor warmtevoorziening, wat wordt dan het alternatief? Dat is de vraag die in dit project centraal staat. Technisch gezien zijn er drie alternatieven:

- warmtenetten met een duurzame warmtebron;
- elektrificatie van de warmtevoorziening;
- substitutie van aardgas door biogas.

Maar welke warmte komt waar? Samenwerking met de belangrijkste stakeholders, een wijkgerichte aanpak en de participatie van inwoners staan daarbij voorop.

In het voorjaar van 2016 zijn verkennende gesprekken gevoerd tussen energiebedrijf Thermo Bello BV, Bouwbedrijf Heijmans (ontwikkelaar Parijsch Zuid), Alliander DGO, KleurrijkWonen, de gemeente Culemborg, de provincie Gelderland en Liander. In deze gesprekken is de intentie uitgesproken om dit project te starten. In oktober 2016 is met de verschillende stakeholders input gegeven voor een projectplan.

Op 20 december 2016 is de Intentieverklaring Warmtekeuze Culemborg getekend door de volgende 12 partijen.

- Alliander Duurzame Gebiedsontwikkeling B.V.
- Be Green Energy B.V.
- Coöperatief Energie Dienstenbedrijf Rivierenland B.A.
- Energiebedrijf Thermo Bello B.V.
- Ennatuurlijk
- Gemeente Culemborg
- Heijmans Vastgoed B.V.
- KleurrijkWonen
- Provincie Gelderland
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)
- Stichting Pavijen
- Coöperatie Vrijstad Energie

Liander N.V. is daarnaast ook betrokken als beheerder van elektriciteits- en gasnetwerken in Culemborg. In het voorjaar van 2017 is het Waterschap Rivierenland ook aangesloten omdat zij mogelijkheden zien om het oppervlaktewater en gezuiverd afvalwater als warmtebron te benutten.

In de intentieovereenkomst 'Warmtekeuze Culemborg' zijn de volgende doelen beschreven:

- a) Partijen spreken met elkaar de intentie uit om gezamenlijk te komen tot een warmtekeuze voor Culemborg. Samenwerking tussen stakeholders, een wijkgerichte aanpak en participatie van de eindgebruiker zijn hierbij belangrijke uitgangspunten.
- b) Partijen onderzoeken de mogelijkheid van de ontwikkeling van nieuwe transportinfrastructuur die duurzame warmtevoorziening mogelijk maakt. Deze transportinfrastructuur zal na realisatie in de basis voor eenieder, ook buiten deze intentieverklaring, onder gelijke voorwaarden, toegankelijk moeten zijn voor aansluiting van zowel (nieuwe) afnemers als aanbieders.
- c) Partijen onderzoeken de mogelijke warmtebronnen voor een duurzame warmtevoorziening van Culemborg.
- d) Partijen willen in deze samenwerking kennis en ervaring opdoen en deze in een breder verband delen en bijdragen aan een aanpak die ook in andere gemeenten kan werken.

Partijen hebben zich verplicht om de in de intentieovereenkomst benoemde activiteiten uit te voeren, en tenminste het aantal uren vrij te maken voor het project. Voor Vrijstad Energie, Thermo Bello en Coöperatief Energie Dienstenbedrijf Rivierenland gold het verkrijgen van externe financiering als voorwaarde. Aan die voorwaarde is in Q4 van 2017 voldaan.

In 2017 is een start gemaakt met de uitvoering. De uitvoering van de voorgenomen activiteiten vraagt na een jaar om evaluatie, om aanpassing en om nieuw bestuurlijk commitment. Dit uitvoeringsplan Warmtekeuze Culemborg 2018 - juni 2019 wordt daarom aan de besturen van de partijen die de intentieovereenkomst hebben getekend ter goedkeuring voorgelegd.

2 Doelen

De gemeente Culemborg heeft zichzelf tot doel gesteld om in 2040 energieneutraal te zijn. Het project Warmtekeuze Culemborg heeft als doel te komen tot een warmteplan voor heel Culemborg (ruimteverwarming en warm tapwater) met als uitgangspunt dat er in de toekomst geen aardgas meer beschikbaar is als brandstof voor de gebouwde omgeving.

De subdoelstellingen van het project Warmtekeuze Culemborg zijn:

- Bewustwording van het onderwerp aardgasvrije wijken in Culemborg en het creëren van een gevoel van urgentie;
- Gezamenlijk maken van een warmtekeuze(kaart) met bijbehorende businesscases;
- Ontwikkelen van een businesscase voor nieuwe infrastructuur;
- Plan van aanpak voor duurzame warmte in Culemborg;
- Dialoog met bewoners in Culemborg Zuidoost over de warmtevoorziening in de toekomst;
- Leerervaringen van dit project vastleggen in een (verbeterde) procesaanpak die in andere gemeenten gebruikt kan worden;
- Maken van een globale procesbeschrijving van de warmtetransitie in de komende 20 jaar.

3 Aanpak

Het project is opgedeeld in vijf werkpakketten met een projectgroep en een stuurgroep. Dat zijn:

- 1 Inventarisatie. In dit werkpakket is het project voorbereid. Er is een projectplan geschreven, partners geworven en er is een intentieovereenkomst ondertekend.
- 2 Communicatie. Het project bevat een grote communicatieve component omdat het uitgangspunt is om de bewoners actief te betrekken bij de warmtekeuze van hun buurt. Daarnaast is er ook algemene communicatie nodig over het project omdat uiteindelijk iedereen in Culemborg te maken krijgt met de transitie naar een aardgasvrije wijk. In dit werkpakket wordt een communicatiestrategie gemaakt, worden voor een aantal doelgroepen die niet automatisch betrokken raken zoals particuliere woningeigenaren en huurders concrete communicatieplannen gemaakt en uitgevoerd.
- 3 Warmtekeuze Culemborg. Dit werkpakket bestaat uit drie deelonderwerpen.
 - 3.1 Warmtekeuzekaart Culemborg. Het adviesbureau CE Delft heeft een inventariserende studie uitgevoerd naar de concrete keuzemogelijkheden in Culemborg en de maatschappelijke kosten daarvan. Dat heeft geleid tot een rapport.
 - 3.2 Warmtekeuzeproces Culemborg zuidoost¹. In de buurten EVA-Lanxmeer, Achter 't Zand en Voorkoop wordt een procesaanpak getest, en wordt met bewoners een warmtekeuzeproces doorlopen.
 - 3.3 Bestuurlijk kader voor warmtekeuze. Om bewoners goed te kunnen betrekken is het nodig dat de bestuurlijke kaders aan de voorkant helder zijn. Wat is bestuurlijk gezien de status van de warmtekeuze van een buurt? Hoe verhoudt de keuze van een buurt zich tot de rollen en bevoegdheden van het College van B&W en de gemeenteraad? Hoe gaat het proces van de warmtetransitie eruit zien en wat volgt er na het warmteplan?
- 4 Nieuwe infrastructuur. Onderdeel van de warmtetransitie kan ook zijn dat nieuwe collectieve infrastructuur zal worden aangelegd. Te denken valt aan een warmtenet of aan verzwaring van het elektriciteitsnet. Partners in het project onderzoeken de mogelijkheden die er nu zijn, en de wijze waarop dit kan plaatsvinden en hoe de kosten verdeeld kunnen worden. Die onderzoeken slaan neer in rapporten en plannen.
- 5 Kennisdeling. De kennis die we in Culemborg opdoen met het ontwikkelen en testen van een procesaanpak, het bestuurlijke kader en het warmtekeuzeproces wordt vastgelegd, in een procesaanpak die in alle buurten van Culemborg uitgevoerd kan worden, en die ook gedeeld kan worden met andere gemeenten.

In de bijlagen worden de activiteiten in de verschillende werkpakketten toegelicht.

¹ Met Culemborg Zuidoost bedoelen we in dit projectplan de buurten Lanxmeer, Achter 't Zand en Voorkoop.

4 Resultaten

Het resultaat van het project is niet volledig voorspelbaar. Het project heeft immers als doel om een proces te ontwikkelen wat nog niet bekend is.

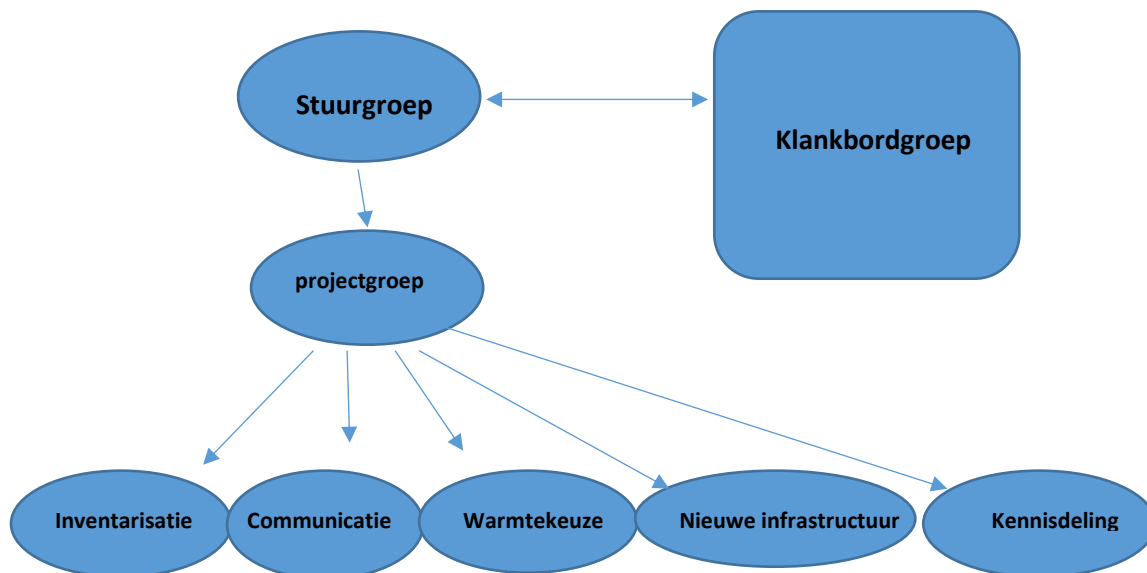
Met het project beogen we te komen tot:

- 1 Een warmtekeuzekaart
- 2 Een procesaanpak voor warmtekeuze samen met bewoners, ingebed in een bestuurlijk kader dat zorgvuldig omgaat met de keuze van bewoners. En die procesaanpak kan gedeeld worden met andere gemeenten.
- 3 De warmtekeuze van bewoners van een drietal buurten in Culemborg Zuidoost, die zowel betrekking heeft op wat er in de straat nodig is als ook wat er in de woningen moet gebeuren, als aardgas als warmtebron vervalt. De warmtekeuze van bewoners wordt gebruikt voor een gemeentelijk warmteplan.
- 4 Concrete plannen voor de ontwikkeling van nieuwe infrastructuur, als er zich kansen voordoen
- 5 Een globale procesbeschrijving van de warmtetransitie in de komende 20 jaar.

5 Organisatie

Zoals in de inleiding aangegeven is de intentieovereenkomst Warmtekeuze Culemborg ondertekend door 12 partijen. Na een jaar samenwerken met in totaal 14 organisaties is het noodzakelijk geworden om bestuur en uitvoering van elkaar te scheiden. Om het project uit te voeren met een helder bestuurlijk kader, en ook om voorbereid te zijn op het traject na afloop van dit project is daarom de volgende structuur aangebracht.

Figuur: Organisatiestructuur Warmtekeuze Culemborg vanaf 2018

De Stuurgroep Warmtekeuze Culemborg fungeert als opdrachtgever voor het project.

Stuurgroep project Warmtekeuze Culemborg		
Gemeente Culemborg	Wethouder Joost Reus	j.reus@culemborg.nl
Bewoners vertegenwoordiger	Vacante positie	
KleurrijkWonen	Directeur-bestuurder Tjapko van Dalen	t.vandalen@Kleurrijkwonon.nl
Liander	Relatiemanager Rob Dado	r.dado@liander.nl

De bestuurlijke klankbordgroep bestaat uit bestuurders van 12 organisaties die de intentieovereenkomst hebben ondertekend, plus Liander.

Klankbordgroep project warmtekeuze Culemborg	
Alliander DGO	Roelof Potters
Be Green Energy B.V.	H. Arends
Energie Dienstenbedrijf Rivierenland	Gerlach Velthoven
Thermo Bello	Gerwin Verschuur
Ennatuurlijk	Herman Exalto
Gemeente Culemborg	Joost Reus
Heijmans Vastgoed b.v.	JCMW Jaske
KleurrijkWonen	Tjapko van Dalen
Liander	Stef Aerts
Provincie Gelderland	Jan Jacob van Dijk
RVO	RLCJ Trines
Stichting Pavijen	Egbert IJzerman
Vrijstad Energie	Sophie Schut

De projectgroep fungeert als opdrachtnemer voor het project. De projectgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de 14 partijen die in het project samenwerken. De bijeenkomsten van de gehele projectgroep worden voorbereid door een team bestaande uit drie personen.

Projectgroep Warmtekeuze Culemborg			
Thermo Bello	Gerwin Verschuur	projectleider	g.verschuur@thermobello.nl
Gemeente Culemborg	Jan de Rooij	projectsecretaris	j.de.rooij@culemborg.nl
KleurrijkWonen	Emile Lindeboom	projectgroeplid	e.lindeboom@kleurrijkwonen.nl

Daarnaast zijn de volgende leden van de projectgroep actief in een of meerdere uitvoeringsteams, die samenkomen op uitnodiging van de trekker van dat uitvoeringsteam.

Projectgroep leden in uitvoeringsteams		
Alliander DGO	Jan Jaap Bakker	4.Nieuwe infrastructuur (trekker)
Alliander DGO	Agnes Boonstra	3. Warmtekeuze Zuidoost
Be Green Energy B.V.	B. van Leeuwen	4. Nieuwe infrastructuur
EDBR	Gerwin Verschuur	5. Kennisdeling (trekker)
Thermo Bello	Gerwin Verschuur	2. Communicatie, 3. Warmtekeuze Zuidoost (trekker)
ENNatuurlijk	Bas van Golden	4. Nieuwe infrastructuur
ENNatuurlijk	Lieke Diderich	2. Communicatie
Gemeente Culemborg	Jan de Rooij	2. Communicatie, 3. Warmtekeuze Zuidoost
Gemeente Culemborg	Hellen Terlien	2. Communicatie, 3. Warmtekeuze Zuidoost
Heijmans Vastgoed b.v.	Stefen Werner	4. Nieuwe infrastructuur
KleurrijkWonen	Emile Lindeboom of collega	2. Communicatie, 3. Warmtekeuze Zuidoost
Liander	Stef Aerts	3. Warmtekeuze Zuidoost, 4. Nieuwe infrastructuur
Provincie Gelderland	Jacco Rodenburg	5. Kennisdeling (Wijk van de Toekomst)

RVO	Leo Brouwer	5. Kennisdeling (Green Deal Aardgasvrije Wijken)
Stichting Pavijen	Egbert IJzerman	4. Nieuwe infrastructuur
Vrijstad Energie	Han Horstink	2. Communicatie (trekker), 3. Warmtekeuze Zuidoost
Waterschap Rivierenland	Ton Drost	4. Nieuwe infrastructuur

6 Sturingscriteria

De stuurgroep van het project is op zoek naar sturingscriteria die de kans op succes van de warmtekeuze in Culemborg vergroot, en waarop zij de projectgroep kan aanspreken, en zo nodig kan bijsturen. Hieronder volgt een eerste lijst van sturingscriteria waarmee de stuurgroep gaat beginnen.

1. **Zorg voor draagvlak onder de professionals.**

In de intentieovereenkomst zijn de belangen van de deelnemende partijen duidelijk benoemd. Er moet een evenwicht ontstaan tussen de eigen belangen en het gezamenlijke (algemene) belang. De professionals opereren op drie niveaus: bestuurlijk, uitvoerend of adviserend.

2. **Breng de startsituatie goed in beeld.**

De warmtekansenkaart is een belangrijke stap hierin, maar voor een individuele woningbezitter is dat eindbeeld te hoog-over. Er bestaat geen gemiddelde woning. Ook in een straat met hetzelfde type huizen moet voldoende aandacht zijn voor de individuele verschillen.

3. **De gemeente voert de regie**

De gemeente kan deze rol als enige van de deelnemende partijen op zich nemen. Zij kan betrokken partijen verbinden en zal, naar verwachting, ook formeel deze rol van Rijksoverheid opgelegd krijgen. Gezien de lange doorlooptermijn van de warmtetransitie en de kortere termijn (4 jaar) zittingsduur van het college van B&W en de gemeenteraad zal er een enigszins zakelijke en apolitieke aanpak nodig zijn. Het ligt voor de hand dat de ambtelijke staf, het college van B&W en ook de gemeenteraad in dat proces het algemeen belang afwegen. Om dat ambtelijke en politieke proces te verzakelijken is een helder afwegingskader nodig, waarbij een balans wordt nagestreefd tussen technische, financiële en sociale factoren.

4. **Zorg voor draagvlak onder de eindgebruikers.**

Misschien is dit wel de meest ingewikkelde opgave waar je niet vroeg genoeg mee kunt beginnen. Leer de wensen en behoeften van de verschillende groepen eindgebruikers (koop en huur) goed kennen, en sluit daar op aan met de communicatie, het keuzeprocess, en de zeggenschap in de besluitvorming. Hier is niet één oplossing of methode. Deskundig advies en volharding is noodzakelijk. Hoe kleiner een probleem hoe eenvoudiger op te lossen. Hoe gefaseerder de ingreep mogelijk is, hoe lager de initiële investeringen.

Draagvlak van eindgebruikers groeit als de motivatie tot verandering omkeert van buiten naar binnen. Om intrinsieke motivatie bij mensen te stimuleren moet er aan drie voorwaarden worden voldaan:

- 1) Autonomie : de persoon in kwestie moet kunnen beschikken over een zekere mate van autonomie en het gevoel hebben invloed te hebben op de situatie.
- 2) Meesterschap: hij/zij moet in staat worden gesteld zich in een onderwerp of vaardigheid te bekwalen. Daarbij hoort dat nieuwe vormen van warmte zichtbaar, tastbaar, hoorbaar, ruikbaar en voelbaar zijn.
- 3) Doelgerichtheid: hij/zij moet het hogere doel van zijn activiteiten voor ogen hebben en het moet zichtbaar zijn hoe inspanningen bijdragen aan het bereiken van dit doel.

5. **Zorg voor een duidelijk voorspelbaar stapsgewijs maar flexibel proces.**

Je wilt bij iedere stap enthousiasme bereiken zodat men ook mee wil doen. Het proces dient uitnodigend en open te zijn voor iedereen. We kunnen alleen met de kennis van nu het proces invullen en dat vraagt er dus om dat nieuwe kennisontwikkeling invloed kan hebben op het proces. Met andere woorden: de techniek kan je eerdere stappen inhalen. Dus neem zoveel mogelijk die maatregelen die niet tot desinvestering leiden (no regret).

De voorspelbaarheid zit in de fasering over vier fasen Willen, Kunnen, Durven en Doen en het onderscheid tussen de besluitvorming over de collectieve infrastructuur en de woning-gebonden

maatregelen. De flexibiliteit zit in de participatieladder met drie smaken: consultatie, advisering of coproductie. Harde grenzen zijn de technische levensduur van het gasnet en de verwarmingsinstallatie in de woningen en de transportcapaciteit van het elektriciteitsnet. Het startpunt is de huidige situatie, van de energie infrastructuur en de woningvoorraad, en van de huidige kennis van bewezen technologie. Naarmate de tijd verstrijkt gaat door voortschrijdend inzicht het beeld van de eindsituatie veranderen. Dat betekent onherroepelijk dat er vanuit dat nieuwe eindbeeld gezien gaandeweg ook suboptimale investeringen worden gedaan. Dat hoort bij het proces.

6. Houdt het vizier zo lang mogelijk zo breed mogelijk.

Vermijd one-liners in de communicatie zoals “alles moet op NOM niveau, van gas af naar ‘all electric’, alle gasleidingen verwijderen voor 2035”. Deze one-liners beperken de kans op het tijdig vinden van nieuwe wegen die naar Rome leiden. De oplossing zal altijd liggen in het in redelijke mate beperken van het verbruik in combinatie met vergroenen van de energie opwekking en de inzet van energieopslag en flexibiliteit. Houd de scope telkens opnieuw breed en voorkom een scheiding tussen believers en non-believers. Beperk de scope bij een concrete buurt, met een concrete opgave in een concrete termijn.

7. Zorg voor een flexibel instapmodel.

Collectieve oplossingen beperken al snel de flexibiliteit van de individuele burger wiens draagvlak en investering onontbeerlijk is. Bij individuele aanhaakmogelijkheden zal het draagvlak toenemen omdat het investeringsmoment door de bewoner (investeerder) kan worden gekozen binnen een bepaalde periode.

In het warmtekeuzeprocess speelt het ‘instappen’ zich af op twee niveaus: 1. de collectieve infrastructuur in de straat en 2. de woninggebonden maatregelen. Voor besluitvorming over de collectieve infrastructuur willen we per buurt een proces van 9 maanden inrichten. Daarna ligt het besluit redelijk vast, en kan de netbeheerder of energiebedrijf investeringen gaan plannen. Voor besluitvorming op woninggebonden maatregelen is veel meer tijd om in te stappen en investeringen te doen op momenten dat het de bewoner uitkomt.

8. Draagt elkanders lasten.

We staan samen voor een gezamenlijke opgave en dat dient ook terug te keren in de kosten- en opbrengstenverdeling. Extra aandacht vraagt de (hogere) investering die de transitie van de eindgebruikers vraagt en de beperkte draagkracht van een deel van de burgers.

In de warmtetransitie gaat het bij het verdelen van kosten en opbrengsten ook om toegang tot warmtebronnen. En daarbij geldt dat als een partij een bron heeft gebruikt dat die niet meer beschikbaar is voor een andere partij. Als we aannemen dat de goedkoopste warmtebronnen als eerste worden benut, dan zullen de laatsten die investeren de relatief duurste bron aanboren.

Van de overheid mag verwacht worden dat zij een financieringsmechanisme (bijv. woningabonnement) inricht voor de gebouwgebonden maatregelen. De gemeente Culemborg heeft nu duurzaamheidsleningen tot een investeringsbedrag van 25.000 Euro. In het kader van het Gelders Energie Akkoord wordt ook nagedacht over een provinciale ESCO (energie dienstenbedrijf).

9. Creëer succesverhalen.

Contracteer betrouwbare partijen in de uitvoering. Mogelijk de grootste bottleneck van de warmtekeuze zit in de uitvoering van de gebouwgebonden maatregelen door aannemers en installateurs. De bouw- en installatiesector is heel erg vertrouwd met aardgas en nog nauwelijks voorbereid op de vraag naar CO₂ neutrale oplossingen. Een afbreukrisico is dat de voorlopers slechte ervaringen opdoen met uitvoerders die hun werk niet goed doen.

Dit betekent talent- en capaciteitsontwikkeling van buurtbewoners zodat zij hun opdrachtgeverschap kunnen uitoefenen, opleiding van professionals die de opdrachten uitvoeren, prestatiegaranties door bouw- en installatiebedrijven, in combinatie met kwaliteitscontrole en nazorg. Deze beperkte opsomming betekent ook werkgelegenheid.

10. Zoek cross overs.

De energietransitie is onontkomelijk voor alle bewoners van Culemborg, maar het leeft nog maar bij een klein groepje mensen. De warmtekeuze ter voorbereiding op een toekomst zonder aardgas, leeft bij nog minder mensen. Er zijn ook andere maatschappelijk urgente vraagstukken die aandacht vragen zoals veiligheid in de buurt, ruimtelijke kwaliteit, integratie en participatie, armoede en schulden, eenzaamheid en zorg voor elkaar. Kunnen we bruggen bouwen tussen de energietransitie en deze andere maatschappelijk urgente vraagstukken? Kan de energietransitie een aanjager zijn voor meer veiligheid in de buurt of omgekeerd?

Is het institutionele draagvlak waarmee dit proces op gang is gebracht wel groot genoeg? Zijn we niet teveel gefocust op de technische en financiële kant van dit proces en misschien te weinig op de sociale kant? Is het niet verstandig om ook partijen uit te nodigen die in Culemborg vastgoed bezitten (bijvoorbeeld pensioenfondsen) of beheren, en van nature dichtbij bewoners staan zoals school- of zorginstellingen. En is het niet raadzaam om een welzijnsinstelling als Elk Welzijn te betrekken bij het warmtekeuzeproces?

7 Planning

De planning van het project ziet er op hoofdlijnen als volgt uit:

Wat	2017	Q1 2018	Q2 2018	Q3 2018	Q4 2018	Q1 en Q2 2019
Inventarisatie						
Communicatie						
Warmtekeuzekaart						
Warmtekeuze- proces Zuidoost	Lanxmeer					
	Achter 't Zand					
	Voorkoop					
Bestuurlijk kader						
Nieuwe infrastructuur						
Kennisdeling						

Het project is medio 2016 opgestart en eind 2016 formeel gestart met de ondertekening van de intentieovereenkomst. In 2017 is de warmtekeuzekaart gemaakt waarover in het eerste kwartaal van 2018 een besluit moet worden genomen. In het eerste kwartaal van 2018 start ook de algemene communicatie over het project en wordt een start gemaakt met de communicatie over het project in de wijk Lanxmeer. Aansluitend op het communicatieproces en warmtekeuzeproces in EVA-Lanxmeer zullen ook de wijken Achter 't Zand en Voorkoop deelnemen. Omdat het project de leerervaringen in eerdere fases wil gebruiken om nieuwe fases 'beter' op te pakken komen niet alle buurten en wijken in Culemborg op het zelfde moment aanbod. Hierin moet een bepaalde volgorde worden bedacht. Binnen het totale project komen deelprojecten zoals nieuwe infrastructuur ook voorbij. Kennisdeling (en –ophaling) is feitelijk een continu proces.

Alle partijen leveren de inzet die nodig is voor de verschillende deelprojecten. Per deelproject zijn de benodigde uren nog niet gedetailleerd uitgewerkt.

8 Kosten

In de intentieovereenkomst van 20 december 2016 is bepaald dat alle kosten die de deelnemende partijen maken worden gedragen aan de zijde waar deze opkomen en gemaakt worden tot het moment dat hierover nadere afspraken worden gemaakt. Kosten in het project bestaan vooral uit de uren die met de uitvoering van het project gemoeid zijn. Voor de inzet van de uren van Vrijstad Energie/Thermo Bello heeft de provincie Gelderland in het kader van het project Wijken van de toekomst een bijdrage toegezegd van € 40.000,-. Voor de inzet van de uren van Coöperatief Energie Dienstenbedrijf Rivierenland heeft RVO € 20.000,- toegezegd. De gemeente en de provincie Gelderland hebben samen ieder voor de helft de inmiddels uitgevoerde opdracht van CE Delft bekostigd (€ 14.500,-).

9 Informatie

In het project werken veel partijen in wisselende samenstellingen met elkaar samen. Er is een stuurgroep, een projectgroep, een klankbordgroep en per uitvoeringsteam diverse deelnemers. Naast betrokkenen binnen de projectgroep zijn er diverse doelgroepen waarmee contacten meer of minder intensief worden gelegd. Al deze overlegstructuren of momenten van communicatie vragen om sturing en coördinatie van de informatie. We voorzien geen geheime of vertrouwelijke informatie in het project maar een verkeerde interpretatie van informatie kan een project ook schade berokkenen. Het meeste uitvoerende werk staat onder controle van de projectgroep die verantwoording aflegt richting de stuurgroep. We voorzien dat de stuurgroep gemiddeld eens in de twee maanden zal overleggen.

Bijlage 1 Toelichting op werkpakketten

Werkpakket 1: Inventarisatie

 duurzame gebiedsontwikkeling

- A. Warmtekansenkaart BEGREEN
- B. Inventarisatie van warmtebronnen BEGREEN
- C. Verdeling stad in deelgebieden
- D. Verkennen communicatiemogelijkheden
- E. Inventariseren stakeholders
- F. Startbijeenkomst met stakeholders

Doel:

Het doel van het werkpakket 'Inventarisatie' betrof het opstarten van het project warmtekeuze Culemborg. In 2016 zijn de gedachten rond om het te starten project gevormd en zijn relevante stakeholders benaderd.

Resultaat:

Het project Warmtekeuze Culemborg is gestart op basis van de op 20 december 2016 ondertekende intentieovereenkomst. 12 partijen hebben zich verbonden aan de gezamenlijk uitvoering van het project. In de loop van 2017 zijn Liander en het Waterschap Rivierenland aangehaakt. De scope van het project is verkend, de partijen die het project uitvoeren zijn aangesloten en er is een structuur ontwikkeld waarlangs het project tot uitvoering kan worden gebracht (dit projectplan).

Stand van zaken

Het deelproject 'Inventarisatie' is afgerond.

Werkpakket 2: Communicatie

alllander duurzame gebiedsontwikkeling

heijmans

A. Communicatiestrategie (overheid, bewoners)

B. Testen van verschillende boodschappen en afzenders

C. Media gebruik

D. Lokale ambassadeurs

E. Aansluiten bij 700 jaar Culemborg (2018)

F. Pull vs. Push: hoe creëren we vraag?

G. Woonlasten

Dit werkpakket is voor de zomer van 2017 opgestart met deelname door Vrijstad Energie aan een training en met een eerste bijeenkomst van de communicatiewerkgroep (deelnemers: gemeente, KleurrijkWonen, Ennatuurlijk, Vrijstad Energie). Er is een klankbordgroep gevormd van bewoners uit de buurten EVA-Lanxmeer, Achter 't Zand en Voorkoop. En er is in de duurzaamheidsspecial van de Culemborgse Courant een bladzijde gevuld met informatie over dit project. Door het uitblijven van financiering voor de communicatie zijn de activiteiten daarna op een laag pitje gezet. Nadat de financiering in Q4 is toegezegd is er een communicatiestrategie uitgewerkt. Zie daarvoor de bijlage 2 bij dit uitvoeringsplan.

De communicatie bestaat uit twee niveaus. Het niveau van algemene, stadsbrede communicatie over de warmtekeuze voor Culemborg en het niveau van communicatie met bewoners in Culemborg Zuidoost in de buurten EVA-Lanxmeer, Achter 't Zand en Voorkoop.

Algemeen:

We organiseren een stadsbrede startbijeenkomst Warmtekeuze Culemborg op 22 maart 2017. Dat framen we als event in het kader van Culemborg 700. Dat biedt de mogelijkheid een lange termijn historisch perspectief te kiezen om het warmtekeuze vraagstuk neer te zetten. We gaan het project presenteren en uitleggen hoe mensen erbij betrokken kunnen zijn. De gemeente Culemborg zal de bewoners informeren over het keuzeprocess, en de boodschap op verschillende momenten herhalen.

Culemborg Zuidoost

Op EVA-Lanxmeer, Achter 't Zand en Voorkoop ligt de focus voor het ontwikkelen, testen en verbeteren van de communicatie- en participatie aanpak. De start vindt plaats in EVA-Lanxmeer. De leercurve die we daarin bereiken wordt ook vergroot door de deelname aan de *Community of Practice* (CoP) Wijken van de Toekomst vanuit het Gelders Energieakkoord.

Er zijn geen grote communicatiebudget te besteden voor algemene communicatie en we willen de beperkte middelen die we hebben zo veel mogelijk in de drie pilotbuurten inzetten. Met de middelen ondersteunen we in eerste instantie de bewoners die het vraagstuk vastpakken, eigenaarschap

kunnen nemen voor de oplossing ervan en faciliteren dat zij hun burens 'aansteken' om mee te denken.

We voorzien dat in het warmtekeuzeproces training van wijkbewoners die een leidende rol op zich nemen, belangrijk is. Het gevoelde eigenaarschap voor de mening, advies of plan van de buurt hangt samen met de kennis en vaardigheden van de trekkers aan het keuzeproces in een buurt. We gaan daarin voorzien. Om de overdracht van buurt naar buurt te faciliteren, laten we gedurende het traject mensen uit buurten die nog gaan komen meelopen in een buurt waarin het keuzeproject loopt.

In de communicatiestrategie is de aanpak in meer detail uitgewerkt (zie bijlage 2).

Doel:

Het doel van dit werkpakket is tweeledig:

- 1 Algemene bewustwording van inwoners en bedrijven in Culemborg dat de komende jaren keuzes moeten worden gemaakt om over te schakelen naar andere warmtebronnen dan aardgas.
- 2 Het zorgvuldig communiceren met de inwoners en andere stakeholders in Culemborg Zuidoost (start in EVA-Lanxmeer) in het proces van de warmtekeuze.

Resultaat:

Op basis van de communicatiestrategie wordt in 2018 gestart met de algemene communicatie en vrij snel daarna zoomen we in op EVA-Lanxmeer.

Stand van zaken

Vorbereidingen voor de stadsbrede startbijeenkomst op 22 maart 2018 zijn in gang gezet. Alsmede de bijeenkomsten in EVA-Lanxmeer. De algemene communicatie zal de komende jaren structureel aandacht krijgen. De doorlooptijd van het communicatietraject in EVA-Lanxmeer bedraagt naar verwachting ca. 9 maanden (afgerond eind 2018).

planning

Wat		Q1 2018	Q2 2018	Q3 2018	Q4 2018	Q1 en Q2 2019
Stadsbrede communicatie						
Communicatie Culemborg zuidoost	Lanxmeer					
	Achter 't Zand					
	Voorkoop					

Werkpakket 3.1: Warmtekeuzekaart Culemborg

alliander duurzame gebiedsontwikkeling

heijmans

A. Data energieverbruik

B. Data aardgasnet

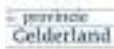
C. Simulatie warmtekeuze (HEAT)

D. Businesscase en financieringsrisico's

E. Warmtekeuzekaart

F. Fasering en timing

CE Delft heeft in mei 2017 opdracht gekregen om op basis van verschillende databronnen, en hun eigen CEGOIA model, een warmtekeuzekaart te maken van technisch haalbare opties met de laagste maatschappelijke kosten. Dat rapport is in januari 2018 afgerond.

Wat opvalt is dat uitsluitend voor het bedrijventerrein Pavijen een warmtenet met diepe geothermie als voorkeursoptie uit de bus komt. De voorkeursoptie voor de bebouwde kom is all-electric, en voor het buitengebied all-electric of individuele voorzieningen op houtige biomassa. De achtergrond hiervan is dat er geen significante restwarmtebron of groen gas op eigen grondgebied is geïdentificeerd. Echter, voor de bestaande warmtenetten in EVA-Lanxmeer en Parijsch Noord is uitbreiding en/of verduurzaming van de warmtebronnen een thema. Wanneer dit gerealiseerd kan worden, komt het warmtenet ook beschikbaar als duurzame warmtekeuze. Het warmtenet in EVA-Lanxmeer heeft drinkwater als belangrijkste warmtebron en wordt nu voor 90% elektrisch gevoed middels een warmtepomp. Het warmtenet in Parijsch Noord wordt 100% gevoed met aardgas. ENNatuurlijk en Be Green (ENBE) onderzoeken de mogelijkheden om die warmtebron op termijn te vervangen door houtige biomassa dat van buiten Culemborg wordt aangevoerd. Ook behoort op de lange termijn geothermie tot de opties wanneer het warmtenet flink is uitgebreid.

Voor de nieuwbouw in Parijsch Zuid is besloten het eerste deel aan te sluiten op de stadsverwarming in Parijsch Noord. Daar is op dit moment nog overcapaciteit beschikbaar die voor een deel van de nieuwbouw benut kan worden. C.V. Parijsch, Heijmans en ENNatuurlijk hebben een contract gesloten om het eerste deel van de woningen op het warmtenet aan te sluiten. Voor de bouwfasen die volgen in Parijsch Zuid is een marktconsultatie in voorbereiding, waarbij als uitgangspunt geldt dat de woningen geen individuele aardgasvoorziening zullen krijgen.

Voor Thermo Bello heeft Alliander DGO samen met het Waterschap Rivierenland een eerste verkenning uitgevoerd om het effluent van de afvalwaterzuivering te benutten voor verduurzaming en uitbreiding van het warmtenet van Energiebedrijf Thermo Bello. De beschikbare warmtecapaciteit in het effluent is interessant genoeg om in 2018 de business case door te rekenen, mits alle partijen de ambitie van verduurzamen delen. De extra warmtecapaciteit kan mogelijk ook ten goede komen

aan de verduurzaming van de schoolgebouwen van ORS Lek en Linge en het zwembad De Waterlinie aan de Multatulilaan.

Doel en resultaat:

Het doel van de warmtekeuzekaart is het inzichtelijk maken van de alternatieve warmtebronnen in Culemborg. Op basis van het CEGOIA-model zijn de kenmerken van Culemborg in beeld gebracht en is berekend welke techniek, gerangschikt naar laagste maatschappelijk kosten, mogelijk zijn. Het rapport (januari 2018) beschrijft niet met zekerheid de toekomst maar is een verkenning van de mogelijkheden op basis van de kennis van nu. Het rapport biedt aangrijpingspunten om de stadsbrede communicatie van inhoud te voorzien. (zie bijlage 3)

Stand van zaken

Met de afronding van het CEGOIA-rapport is dit deelproject afgerond.

Kosten:

De opdracht aan CE Delft bedroeg € 14.500,-. Hiervan heeft de provincie Gelderland € 6.000,- bijgedragen. De overige kosten (€ 8.500,-) zijn voor rekening van de gemeente Culemborg.

Werkpakket 3.2: Warmtekeuzeproces Zuidoost

alliander duurzame gebiedsontwikkeling

A. Bewonersparticipatie Zuidoost

B. Vaststellen parameters BEGREEN

C. Simulatie warmtekeuze (HEAT) BEGREEN

D. Opstellen businesscase

E. Warmtekeuze

Het warmtekeuzeproces in Zuidoost in 2017 opgestart. Er is een klankbordgroep gevormd, er is een samenwerking opgestart met Alliander DGO rond de ontwikkeling van een tool met de werktitel EVIE (Energie voor iedereen). EVIE is een softwareprogramma dat gebruikt kan worden om het besluitvormingsproces te faciliteren. Bewoners kunnen de mogelijkheden in hun eigen huis verkennen en de consequenties daarvan zien. Ook kunnen bewoners zien wat de impact is van keuzes die de burens maken. Er zijn zowel individuele als collectieve keuzes beschikbaar. Tijdens sessies kan daarover met elkaar in gesprek worden gegaan. Dit alles met het doel om als buurt een plan te kunnen maken waar iedereen achterstaat. De energiemaatregelen en mogelijkheden die in EVIE komen zullen lokaal worden aangepast, bijvoorbeeld omdat er een goede lokale aanbieder is van zonnepanelen of isolatiemaatregelen die een collectiviteitskorting kan bieden. EVIE is een onafhankelijk platform: een wijk besluit zelf welke energiemaatregelen voor die wijk relevant zijn en worden aangeboden binnen EVIE. EVIE stelt zich daarmee neutraal op en wil niet sturen in een techniek of maatregel, maar wil vooral inzichtelijk maken wat er mogelijk is, zodat er transparante besluitvorming kan plaatsvinden.

Tijdens een algemene ledenvergadering van Thermo Bello is 'op weg naar aardgasvrij' geagendeerd in de wijk EVA-Lanxmeer. Verder is een inventarisatie uitgevoerd in EVA-Lanxmeer van het opwekpotentieel in de buurt en is er per bouwproject geïnventariseerd waaruit het energiesysteem op woningniveau bestaat. Omdat Thermo Bello goed in de wijk EVA-Lanxmeer is ingebed willen we daar het keuzeproces beginnen. Daar doen we de eerste ervaringen op die we vervolgens gebruiken om de aanpak in Achter 't Zand en Voorkoop te verbeteren. We pakken de drie buurten in Zuidoost dus gefaseerd aan.

Planning warmtekeuzeproces Culemborg ZO	mrt '18	april '18	mei '18	juni '18	juli '18	aug '18	sep '18	okt '18	nov '18	dec '18	Q1 2019	Q2 2019
Lanxmeer												
Achter 't Zand												
Voorkoop												

De participatie van bewoners zien we op drie mogelijke niveaus voor ons, waarbij het aan de inzet van de bewoners is welk niveau wordt bereikt.

1. Consultatie leidt tot een mening van een buurt over een voorstel dat door de gemeente eventueel gezamenlijk met andere partijen wordt gemaakt.
2. Advisering leidt tot een advies van een buurt aan de gemeente.
3. Coproductie leidt tot een concreet plan van de buurt.

Culemborg en Breda nemen deel in de ontwikkelpilot van EVIE in 2018. Omdat Thermo Bello de beschikking heeft over veel data die voor het programmeren van de EVIE tool belangrijk zijn, vindt de eerste test van de tool plaats in EVA-Lanxmeer in maart 2018. In het stookseizoen 2018-2019 kan de tool dan ook in Achter 't Zand en Voorkoop ingezet worden.

In de ontwikkelfase bestaat de betaling voor de EVIE tool, uit de investering (in natura) in die tool. In de toekomst zal voor de tool betaald moeten gaan worden, als die zijn waarde in het warmtekeuzep proces van bewoners heeft bewezen.

- A. Wat is de participatiegraad van bewoners in een buurt in het warmtekeuzeproces (consultatie, advisering of coproductie) resulterend in een mening, een advies of een concreet plan?
- B. Welke criteria (kwalitatief en kwantitatief) stelt de gemeente aan het participatieproces van inwoners van een buurt in het warmtekeuzeproces?
- C. Hoe en op basis van welke afwegingen neemt de gemeente (B&W en/of gemeenteraad) hier een besluit over?
- D. Wat is de (juridische) status van het gemeentebesluit (vgl bestemmingsplan, warmteconcessie)
- E. Welke zekerheden heeft Liander nodig om er investeringsbeslissingen op te baseren
- F. Wat is er voor nodig om het besluit van de gemeente te wijzigen (door voortschrijdend inzicht) en welke uitzonderingsclausules zijn er voor individuen om af te wijken

Draagvlak onder de eindgebruiker is de grootste opgave binnen het project. De transitie naar een aardgasloze toekomst 'raakt' iedere inwoner en is dermate ingrijpend dat draagvlak voor de warmtekeuze onmisbaar is. Draagvlak kan ontstaan als er kennis is van de wensen en behoeften van de verschillende groepen eindgebruikers (koop en huur) en het proces daar op aansluit met de communicatie, het keuzeprocess, en de zeggenschap in de besluitvorming. Hier is er niet één oplossing of methode voor. Belangrijke voorwaarden om draagvlak te creëren en te behouden zijn:

Autonomie: Inwoners moeten kunnen beschikken over een zekere mate van autonomie en het gevoel hebben invloed te hebben op de situatie. Dit voorkomt het gevoel van 'van bovenaf' opgelegde maatregelen. Indien de alternatieve warmtebron 'voelt' als een eigen keuze draagt dat bij aan het draagvlak voor de transitie.

Meesterschap: Inwoners moet in staat zijn om zich het onderwerp eigen te maken. Dat betekent dat een echte discussie en het proces van keuzes maken pas echt kan starten als het onderwerp transparant is afgebakend en alle relevante informatie op tafel ligt. Ook stelt dit eisen aan de volgordelijkheid van het proces.

Doelgerichtheid: Inwoners moeten nut en noodzaak inzien en begrijpen dat het keuzeprocess onvermijdbaar is. Zolang twijfel blijft bestaan of het 'waarom' lijdt het draagvlak voor ingrijpende keuzes daaronder.

EVA-Lanxmeer, Achter 't Zand en Voorkoop zijn drie verschillende buurten. Dat vraagt om maatwerk bij de inrichting van het keuzeprocess. Afhankelijk van de bereidheid en vaardigheden in een buurt kan het participatieniveau verschillen. Bovenal moet transparantie ontstaan over de inrichting van het proces. Ook moet voortschrijdend de bereidheid aanwezig zijn om te schakelen (flexibiliteit) op het niveau van participatie als de omstandigheden daarom vragen.

Als dan uiteindelijk het warmtekeuzeproces is doorlopen ligt er een eindresultaat. Dat kan zijn in geval van consultatie een 'beeld' (hoe denkt de buurt over het warmtekeuzeproces), een advies ingeval er ingestoken is op advisering en een concreet plan namens de buurt ingeval van coproductie. Vervolgens ontstaat de vraag hoe verder? Op welke wijze worden de resultaten van het doorlopen warmtekeuzeproces vervolgens geborgd? Het lijkt voor de hand te liggen dat de gemeente (college van B&W en/of de gemeenteraad) hierin leidend is en dit inbedt in haar besluitvormingsinstrumenten. Onderdeel van het project is het bepalen van het juiste instrumentarium om te besluiten. Wordt dat een thematisch bestemmingsplan, een warmteconcessieplan, de Omgevingsvisie/Omgevingsplan? En wat is daarvan de juridische doorwerking. Eén en ander is met name ook van belang voor eventuele investeringsbeslissingen die door Liander moeten worden voorbereid. Wanneer ontstaat er voldoende mate van zekerheid over de keuze om aanzienlijke investeringen in infrastructuur te verantwoorden?

En wat komt er nog als proces achteraan richting 2040?. Komt er een volgend op het warmteplan een uitvoeringsplan per wijk, en hoe gaat het uitvoeringstraject eruit zien?

Doel:

Het doel van dit deelproject is om te komen tot het juiste bestuurlijke instrumentarium waarin de uitkomsten van het warmtekeuzeproces kunnen worden geborgd. Deze vraag speelt landelijk en er is momenteel nog geen zicht op definitieve antwoorden.

Resultaat:

Overeenstemming over de wijze waarop de uitkomsten van het warmtekeuzeproces in Culemborg Zuidoost kunnen worden geborgd.

Werkpakket 4: Nieuwe infrastructuur

alliander duurzame gebiedsontwikkeling

heijmans

A. Stakeholders activeren

B. Inventarisatie warmtevraag BEGREEN

C. Inventarisatie duurzame warmtebron

D. Opstellen businesscase

Een nieuwe warmtevoorziening heeft grote invloed op de infrastructuur, zowel voor de huidige gas- en elektriciteitsinfrastructuur als mogelijke nieuwe warmte-infrastructuur. Rond de huidige warmtenetten vindt onderzoek plaats naar de mogelijkheden van uitbreiding.

Voor het warmtenet in Parijsch is hieruit gebleken dat de huidige capaciteit nog ruimte biedt voor het aansluiten van de eerste fase van Parijsch-Zuid. Ennatuurlijk heeft inmiddels de eerste contracten hiervoor gesloten voor warmtelevering. Daarnaast heeft Ennatuurlijk in samenspraak met Alliander DGO een visie uitgewerkt hoe het warmtenet van Parijsch zich verder kan ontwikkelen en ook in de warmtevoorziening voor Parijsch Zuid en mogelijk ook Pavijen kan voorzien. In dat laatste scenario zou mogelijk voldoende schaalgrootte zijn bereikt om de kansen voor geothermie verder te onderzoeken. Deze visie is gedeeld met de C.V. Parijsch.

Ook rond het warmtenet van Thermo Bello blijken mogelijkheden voor uitbreiding. De capaciteit van de bron is hier beperkt, maar mogelijk kan de effluentleiding van de RWZI van het Waterschap Rivierenland als extra warmtebron dienen. Op die manier kan de warmtelevering uitgebreid worden door Thermo Bello, al dan niet in directe verbinding met het bestaande warmtenet. Alliander DGO is in beeld om de infrastructuur aan te leggen.

Doel en resultaat:

De verschillende partijen onderzoeken ieder vanuit hun eigen belangen de kansen om nieuwe infrastructuren te ontwikkelen gericht op een duurzame warmtevoorziening. Wat zijn de uitbreidingsmogelijkheden, geredeneerd vanuit de bestaande infrastructuur en op basis van de maatschappelijke kosten, van de bestaande warmtenetten.

Werkpakket 5: Kennisdeling

- A. Enquête
- B. Plan van aanpak warmtekeuze
- C. Procesverslag en leerervaringen
- D. Delen van ervaringen

Warmtekeuze Culemborg is één van de pilots in de Gelderse Community of Practice ‘Wijken van de Toekomst’. In 2017 zijn vijf bijeenkomsten gehouden in de deelnemende gemeenten Wageningen, Apeldoorn, Nijmegen, Arnhem en Culemborg. Het gezamenlijke doel van deze CoP is om een aanpak te ontwikkelen voor het warmtekeuzeproces met bewoners. Deze CoP is een platform voor kennisontwikkeling van de Thematafel Wijken van de Toekomst van het Gelders Energie Akkoord (GEA). Kennis wordt gedeeld tijdens de bijeenkomsten zelf en op Basecamp van het GEA. Daarnaast is er in Q4 op landelijk niveau een Community of Practice gestart vanuit de Green Deal Aardgasvrije Wijken, die ook door de gemeente Culemborg is ondertekend. Door de gemeente Culemborg is daar in 2017 nog niet aan deelgenomen.

Doel en resultaat: De prioriteit in de kennisdeling ligt op provinciaal niveau in de CoP ‘Wijken van de Toekomst’ en in de ontwikkeling van de EVIE tool omdat daarmee keuzeprocessen in heel Nederland ondersteund gaan worden. Voor de kennisdeling over de bestuurlijke inkadering van het keuzeproces met bewoners is werkpakket 3.3: Bestuurlijk kader voor warmtekeuze opgesteld. De gemeente gaat in 2018 deelnemen aan de CoP Aardgasvrije Wijken.

Bijlage 2 Communicatiestrategie Warmtekeuze Culemborg

Deze communicatiestrategie is nodig om in het project Warmtekeuze Culemborg, de communicatie met bewoners te kunnen uitvoeren. Dit is bestuurlijk ingebed met een serie convenant partners die samen het project Warmtekeuze Culemborg hebben omarmd.

De warmtekeuze gaat over de warmtevoorziening van de toekomst, zonder aardgas. En ook over wat er in de straat moet gebeuren en wat er in de woningen moet gebeuren als er geen aardgas meer door de leidingen stroomt.

De investeringen in de straat spelen in het publieke domein en de investeringen in de woningen spelen in het private domein. Beide keuzeprocessen zijn verschillend, hoewel er wel verbanden zitten tussen beide keuzeprocessen. Ook het moment waarop de keuzes worden gemaakt kunnen verschillen.

Focus

Uit de inventarisatie van Alliander DGO (2016) en CE Delft (2017) komen EVA-Lanxmeer, Achter 't Zand en Voorkoop als kansrijke buurten om te starten met de communicatie over de warmtekeuze. De buurt Achter 't Zand en EVA-Lanxmeer vallen in de gemeentelijke indeling beide onder de Lanxmeer. Op deze buurten ligt in eerste instantie de focus, maar in een aantal jaren moet in elke buurt in Culemborg een keuzeproses worden gelopen. De algemene communicatie over het project is daarom stadsbreed, zodat het bekend wordt dat dit proces loopt en mensen uit andere buurten voorbereid zijn dat zij een volgend jaar aan de beurt komen. Als de aanpak eenmaal staat kunnen ook straten uit andere buurten die zich spontaan melden ondersteund worden.

Binnen deze buurten zoemen we in eerste instantie in op EVA-Lanxmeer en daarbinnen op het J.J. Slauerhofpad. Daar zijn bewoners uit zichzelf al met een keuzeproses bezig om van het aardgas af te gaan, om de gasgeisers voor het warme tapwater aan het einde van hun levensduur zijn gekomen. We kunnen dat proces als voorbeeld voor andere straten gebruiken.

Buurt	Koopwoningen	Huurwoningen
Lanxmeer/Achter 'Zand	527 (van 655)	128
Voorkoop	929 (van 1468)	539
totaal	1456 (van 2123)	667

In bijlage 3 is een kaartje opgenomen met de buurtindeling van Culemborg

Aanpak

De aanpak is gebaseerd op het model “Samen op Klimaatavontuur” van Kristen Notten. Zij onderscheid vier stadia: Willen, Kunnen, Durven en Doen. Dit model vertoont gelijkenissen met het bekendere model AIDA: Awareness, Interest, Desire, Action. Wij maken er voor het Warmteplan een fasering met Willen, Kunnen, Durven en Kiezen.

1. Willen

Het doel in dit stadium is erkenning van de noodzaak en urgentie van klimaatverandering, en het rijksbesluit om naar een samenleving toe te gaan die niet langer afhankelijk is van fossiele energie. We gaan ons aardgas als bron voor verwarming vaarwel zeggen. Het tijdstip, ergens tussen 2035 en 2050. In Culemborg is de ambitie om in 2040 klaar te zijn.

Het willen heeft betrekking op de eigen woning ‘IK wil’ en op de infrastructuur in de straat ‘WIJ willen. Om in de besluitvorming over de toekomstige investeringen in de straat mee te doen, is het belangrijk in deze fase duidelijk te maken wat de zeggenschap precies inhoudt. De zeggenschap gaat in deze fase van de warmtetransitie over het warmteplan, waarmee de richting wordt bepaald wat er in de wijk gaat gebeuren. Het is daarbij van belang om aan te sluiten bij de behoeften van bewoners aan zeggenschap. Bij een klankbordgroep van bewoners wordt gepeild wat de wensen van bewoners zijn ten aanzien van zeggenschap in de besluitvorming.

Klankbordgroep

En er is een klankbordgroep van wijkbewoners die meedenken over de communicatiestrategie. Zij geven gevraagd en ongevraagd input aan de werkgroep communicatie. Zij praten niet ‘namens’ de bewoners maar zij brengen in wat zij zien en horen en hoe zij dat interpreteren. Deelname aan de klankbordgroep staat open voor iedereen die dat wil. Als de groep te groot wordt kunnen mensen ook als agendalid deelnemen, of kan er voor bijeenkomsten van de klankbordgroep een rotatieschema worden vastgesteld.

Zeggenschap

Zeggenschap is vooraf geregeld met betrekking tot de collectieve infrastructuur. Het moet van tevoren duidelijk zijn op welk niveau van de participatieladder het proces zich afspeelt. Is het consultatie, advisering of coproductie? Het niveau op de ladder moet onderweg bijgesteld kunnen worden, afhankelijk van de bereidheid van wijkbewoners om in het proces te investeren. Dus de ladder op richting co-productie of de trap af richting consultatie.

En heeft de gemeente criteria (kwantitatief of kwalitatief) om de inbreng van buurtbewoners te wegen in hun besluitvorming? Is er bijvoorbeeld een minimaal aantal stemmen vereist? Bij renovatieprojecten van huurwoningen werken woningcorporaties met een percentage van 70%.

2. Kunnen

Het doel in dit stadium is verkennen van de mogelijkheden van verwarming en koken zonder aardgas. Hiervoor is een goede site nodig of een verwijzing naar goede sites met relevante informatie.

Het kunnen heeft betrekking op de eigen woning ‘IK kan’ en op de infrastructuur in de straat ‘WIJ kunnen. Het ‘IK kan’ gaat over verduurzaming van de woning zodat het geschikt wordt voor lage temperatuur ruimteverwarming. Het ‘WIJ kunnen’ gaat over warmtebronnen en infrastructuren. Grofweg over een warmtenet (hoge of lage temperatuur) gekoppeld aan een duurzame bron, een elektrische voorziening (met een lucht- of bodemwarmtepomp) of groen gas (als er een gasbron voorhanden is).

EVIE, Energie voor Iedereen

In samenwerking met Alliander DGO maken we een online tool die een bewonersproces ondersteunt dat we met Vrijstad Energie uitvoeren. De tool ondersteunt zowel de keuzes met betrekking tot de woning en de keuzes met betrekking tot de infrastructuur in de straat.

3. Durven

Het doel in dit stadium is kansen benutten en belemmeringen wegnemen om keuzes te maken.

Het durven en heeft betrekking op de eigen woning 'IK durf' en op de infrastructuur in de straat 'WIJ durven'. De kansen in de eigen woning hebben betrekking op het vervangingsmoment van de gasketel of een ander natuurlijk moment zoals een verhuizing of renovatie. De belemmeringen hebben betrekking op het geld en de beschikbaarheid van 'handjes' om het werk uit voeren. De belemmeringen in de publieke infrastructuur hebben bijvoorbeeld te maken met de investeringsplanning van de netbeheerder, en met de totale maatschappelijke kosten en hoe die zijn verdeeld. De kosten voor het aardgasnet en het elektriciteitsnet zijn (nu nog) over alle aansluitingen uitgesmeerd (gesocialiseerd) terwijl de kosten voor warmtenetten rechtsreeks aan de gebruikers wordt toegerekend.

In dit stadium is het belangrijk om de afhankelijkheden van andere spelers goed te begrijpen, en om daar goed mee om te gaan. De EVIE tool ondersteunt bewoners daarbij, maar daarnaast is het belangrijk om op buurtniveau een projectorganisatie op te tuigen.

Buurtkeuze projectorganisatie

De projectorganisatie van een wijk bestaat uit een kerngroep van 8 mensen die vier werkgroepen trekken en daarnaast de koppeling onderhouden met de begeleiders van het projectteam en het bestuurlijke kader. De kerngroep kan zonodig escaleren richting de stuurgroep, als er met de begeleiders van het projectteam onvoldoende duidelijkheid komt. De vier werkgroepen bestrijken de techniek, de financiën, het bestuur van het keuzeprocess, en de communicatie met bewoners.

4. Kiezen

Het doel in dit stadium is een beslissing nemen over wat er wat de bewoners betreft gaat gebeuren met de infrastructuur en met de woningvoorraad in hun wijk. Het is een output vanuit de wijk voor het warmteplan dat de gemeente dient te maken voor de gehele stad. Bewoners kunnen participeren in dat warmteplan in een vorm van een mening, een advies of een zelfstandig plan van bewoners.

Het kiezen en heeft betrekking op de eigen woning 'IK kies' en op de infrastructuur in de straat 'WIJ kiezen'. Het aanpakken van de eigen woning kan een individuele actie zijn maar ook een collectieve actie met een groep burens. Het besluit van bewoners over de gewenste collectieve infrastructuur is niet per definitief gelijk aan het uiteindelijke besluit van de gemeenteraad. Dat heeft in de eerste plaats de maken met de output van de wijk. De gemeenteraad zal anders omgaan met een mening dan met een advies of plan van wijkbewoners. Het heeft ook te maken met de haalbaarheid van de output van de wijkbewoners. Niet alles waar wijkbewoners voor kiezen kan gerealiseerd worden. Dat kan bijvoorbeeld te maken hebben met beperkte beschikbaarheid van ruimte of van financiële middelen.

Stemming

Het eindpunt van 'WIJ kiezen' op buurtniveau is een stemming, die online beschikbaar is in de EVIE tool.

Doorlooptijd van de vier fasen

Het is van groot belang dat de looptijd van de warmtekeuzeproces te overzien is. Een periode van 9 maanden is te overzien. Na 9 maanden wil je zoveel mogelijk bewoners van een buurt op hetzelfde eindpunt hebben. Dat eindpunt betekent in elk geval een keuze van buurtbewoners over de wenselijke collectieve infrastructuur.

Het is een gegeven dat niet alle bewoners in een buurt tegelijk in dezelfde fase zullen zitten. Er zijn mensen die al in de fase Kunnen beginnen terwijl anderen pas na 8 maanden op dat punt zijn. Het streven is dat in het proces ongeveer 30% meer of minder actief betrokken raakt. Zij kunnen dan hun burens erbij betrekken. Er zijn bewoners in de kerngroep die de kar trekken en mensen die uiteindelijk op de autoriteit van hun burens zullen vertrouwen. Naarmate de tijd verstrijkt zullen we de druk opvoeren op de mensen die nog niet zijn aangehaakt, dat ze nog x aantal weken of dagen over hebben om mee te beslissen.

Binnen het focusgebied gaan we in EVA-Lanxmeer starten in het voorjaar 2018, na de zomer starten we in Achter 't Zand en Voorkoop het communicatieproces op. Dat betekent dat de doorlooptijd van het project een jaar langer duurt dan aanvankelijk gepland tot juni 2019.

Toegang tot buurtbewoners

Om toegang te krijgen tot buurtbewoners kiezen we de volgende aanpak

1. We sluiten aan bij bestaande netwerken en hun communicatiemiddelen. De Raad van Kerken en de Marokkaanse en Turkse moskee, de scholen, Elk Welzijn, de sportverenigingen, de wijkteams leefbaarheid (de koffiekar op zaterdag), schuldhulpmaatjes.
2. We sluiten aan bij geplande activiteiten in de buurt en in de stad (Culemborg 700). We koppelen met het initiatief van de gemeente en de schoolbesturen om het maatschappelijk vastgoed te verduurzamen. We gaan de mogelijkheden verkennen met ORS Lek en Linge en het Koningin Wilhelmina College. En we sluiten aan bij planvorming voor een beweegtuintje rond het veldje waarop de voorheen de Vrijstadhal heeft gestaan. Daar wordt in de toekomst gasloos gebouwd.
3. We leggen koppelingen met energie besparingsacties van de gemeente in samenwerking met Vrijstad Energie, de inzet van energie coaches, en de site Het Nieuwe Wonen Rivierenland.
4. We zetten in op het benutten van de natuurlijke momenten, van verhuizing. We werken samen met de makelaars in Culemborg, om bij verhuizingen nieuwe bewoners te ondersteunen. Welkompakketje bij nieuwe bewoners of verhuizing binnen Culemborg en toegang tot een energiecoach

Ondersteuning van buurtbewoners

Om buurtbewoners te ondersteunen in het proces door de vier fasen wordt de online tool EVIE gecombineerd met off-line activiteiten.

De toegang tot de EVIE-tool loopt via de website van de gemeente Culemborg, de website van Vrijstad Energie, de site van Het Nieuwe Wonen Rivierenland en de website Betuwestroom.

-Op deze drie sites wordt een projectpagina warmtekeuze Culemborg aangemaakt

-Op de website van de gemeente Culemborg en Vrijstad Energie komt ook een FAQ.

-Filmpjes, bijv Wijk van de toekomst of nieuw filmpje van ROC

De offline activiteiten zijn:

1. Buurtbijeenkomsten
2. Inzet van energie coaches
3. Opleiding van trekkers in de buurt, door koppeling met andere trekkers in Gelderland (vanuit samenwerking in de CoP Wijk van de Toekomst)
4. De klankbordgroep communicatie
5. Flyers (bijvoorbeeld gekoppeld aan de koffiekar)
6. Help desk
7. Energie kar vol met voorbeelden (Stefan)
8. Gemeente verstuurd brieven, op verschillende momenten in het proces
9. Voorbeeldhuizen in de wijk, duurzame huizenroute
10. Culemborg TV, eens per maand een uitgebreid journaal
11. Makelaarskantoren geven aan hun klanten (bij verhuizing naar een woning in Culemborg) een informatiepakket 'Kiezen voor aardgasvrij' mee
12. Project met scholieren Lek en Linge en het KWC rond verduurzaming van schoolgebouwen en woningen

Social media

- Culemborgers op facebook heeft meer dan 7000 volgers
- Twitter

Projectteam Communicatie

- Lieke Diderich, ENNatuurlijk
- Emile Lindeboom, Kleurrijk Wonen (of een collega)
- Marijke Popman, Het Nieuwe Wonen Rivierenland
- Jan de Rooij, gemeente Culemborg
- Hellen Terlien, gemeente Culemborg
- Gerwin Verschuur, Thermo Bello
- Han Horstink, Vrijstad Energie

Figuur 16 - Buurtnamen